

Betreft: De mogelijkheden om het inclusiegehalte binnen instellingen hoger onderwijs aan de hand van indicatoren te meten

Het Steunpunt Inclusief Hoger Onderwijs (SIHO) wil een bijdrage leveren aan het creëren van gelijke kansen voor personen (studenten en personeelsleden) met een functiebeperking in het hoger onderwijs. Haar hoofddoel is het opnemen van een intermediaire rol in 'het realiseren van inclusief hoger onderwijs'. Dit wil ze bereiken door dienstverlening, netwerking en onderzoek. Onder dienstverlening naar de onderwijsinstellingen toe, valt o.a. het aanbieden van instrumenten die hogescholen en universiteiten kunnen ondersteunen in het werken met studenten met een functiebeperking. Eén van de doelen na vijf jaar werking (SIHO, 2008) is o.a. het ter beschikking stellen van een set van indicatoren waarbij de instellingen kunnen bepalen in wat voor mate inclusie is gerealiseerd en hoe hier verder op instellingsniveau beleidsmatig mee omgegaan kan worden.

In deze nota beschrijven we de doelstelling van het gebruik van een indicatorenset. Hierna lichten we enkele mogelijke indicatorensets toe. Tot slot komen mogelijke voor- en nadelen aan bod.

Doelstelling

Het SIHO wil een duidelijk instrument aanreiken dat een concrete vertaling van het concept inclusie in het hoger onderwijs biedt. Een instrument dat een concrete uitwerking op niveau van de onderwijsinstelling mogelijk maakt, vertrekt van een aantal indicatoren. Deze indicatoren houden verschillende mogelijkheden in.

Indicatoren

Er zijn al heel wat verschillende materialen uitgewerkt om inclusief onderwijs te ondersteunen en de kwaliteit ervan te verbeteren. Hieronder geven we een kort overzicht van indicatoren, die in meer of mindere mate zijn uitgewerkt.

Topiclijst informatieronde (SIHO, 2009)

In het eerste werkjaar (2008-2009) werd bij de instellingen hoger onderwijs gepeild naar de huidige situatie van het werken met studenten met een functiebeperking. Deze informatieronde resulteerde in een rapport en in een indicatieve vragenlijst waarvan we hier de hoofdlijnen meegeven. Deze lijst zal het volgende werkjaar worden ingezet op 'individueel instellingsniveau'. Onderwijsinstellingen zullen de kans krijgen om op basis van die indicatoren, en in overleg met het SIHO, hun huidige situatie te bespreken. Naast die zelfevaluatie, kan per indicator inspiratie gehaald worden uit de voorbeelden van andere instellingen hoger onderwijs. Op basis van de zelfevaluatie en de inspiratie uit de voorbeelden van andere instellingen, kunnen de instellingen prioriteiten bepalen om mee aan de slag te gaan.

Hieronder vindt u een samenvatting van de items die bij deze bespreking worden uitgediept:

Beleid ten aanzien van studeren met functiebeperkingen

1. Is er een beleid op instellingsniveau t.a.v. studenten met een functiebeperking?

- Worden er onderwijs- of examenfaciliteiten toegekend? Zo ja, welke?
- Hoe wordt over de faciliteiten gecommuniceerd?
- Worden faciliteiten opgenomen in het onderwijs- en examenreglement?
- Wat is het beleid rond functiebeperkingen?
- Wordt dit weergegeven in een beleidstekst?
-

2. Hoe wordt het beleid t.a.v. studenten met een functiebeperking ingevuld op het niveau van de studentenvoorzieningen?

3. Wat houdt het inschrijvingsbeleid t.a.v. studenten met een functiebeperking in?

- Aantal studenten met functiebeperking?
- Hoe verloopt de registratie van studenten met een functiebeperking?
- ...

4. Hoe scoort de onderwijsinstelling op vlak van fysieke toegankelijkheid?

5. Hoe scoort de onderwijsinstelling op vlak van digitale toegankelijkheid?

6. Wat houdt het monitoring en evaluatiebeleid in?

- Vindt er een evaluatie van de afgesproken maatregelen plaats?
- Vindt er een evaluatie van de kwaliteit van de dienstverlening plaats?
- Welke zijn de klachten van studenten?
- ...

Studenten met een extra nood aan ondersteuning

1. Hoe wordt omgegaan met persoonlijke en vertrouwelijke informatie?

2. Zijn er afspraken over de toegang tot het dossier?

3. Hoe scoort de onderwijsinstelling op het vlak van participatie in overlegorganen door studenten met een functiebeperking?

Personeel

1. Heeft het personeel inspraak in het beleid t.a.v. studenten met een functiebeperking?

2. Welke ondersteuning krijgen personeelsleden bij het vervullen van hun (diversiteits)taak?

3. Wie is binnen de onderwijsinstelling aangesteld om het beleid t.a.v. studenten met een functiebeperking waar te maken?

Zichtbaarheid

Op welke manier maken onderwijsinstellingen hun aanbod naar studenten met een functiebeperking zichtbaar?

Samenwerkingsverbanden

Met wie werkt de onderwijsinstelling samen wanneer het gaat om studenten met een functiebeperking?

Het Vlaams Kader voor Inclusief Hoger Onderwijs (VLAKIHO) (VEHHO, n.d.)

Het VLAKIHO is een kader dat wenst bij te dragen tot de realisatie van inclusief hoger onderwijs. Het is opgebouwd uit drie clusters:

1. beleid ten aanzien van studeren met functiebeperkingen ;
2. dienstverlening ;
3. onderwijsgebeuren.

Deze clusters staan enerzijds los van elkaar. Anderzijds staan ze idealiter in samenhang met elkaar. De aspecten horend bij de cluster, ziet u hieronder:

Beleid ten aanzien van studeren met functiebeperkingen	De organisatie van de dienstverlening	Het onderwijsgebeuren
1. Beleidstekst en actieplan	1. De positionering van de Dienstverlening	1. De opbouw van het curriculum
2. Betrokkenheid bij het Beleid	2. De werkwijze bij Inschrijvingen	2. Het aanbod en de ontwikkeling van leermaterialen

3. Het voorzien in een Steunpunt	3. Zorgvuldigheid en Vertrouwen	3. Het creëren van een leeromgeving
4. Monitoring van het gevoerde beleid	4. Het voorzien van Hulpmiddelen	4. De didactische werkvormen
5. Het voeren van een gericht personeelsbeleid	5. De organisatie van Vrijwillige assistentie	5. Specifieke curriculumonderdelen
6. De afstemming met de Studentenvoorzieningen	6. De organisatie van betaalde assistentie	6. Evaluatie
7. Het informatiebeheer	7. Wonen en omkadering	
8. Interne communicatie	8. De stap naar Tewerkstelling	
9. Externe communicatie		
10. De procedures volgens het onderwijs- en examenreglement		
11. Fysieke Toegankelijkheid		
12. Digitale Toegankelijkheid		
13. Sensibiliserende Activiteiten		

Index voor Inclusie (Centre for Studies on Inclusive Education) (Booth & Anscow, 2009)

De index voor inclusie is een instrument dat scholen kan begeleiden in het proces naar inclusief onderwijs. Het instrument bevordert een grondige zelfevaluatie van de schoolcultuur, -beleid en –praktijk.

Het betreft hierbij het perspectief van personeelsleden, lerenden, ouders en de omringende omgeving. Het helpt scholen bovendien om prioriteiten te bepalen. Dit

alles met als doel de participatie van alle kinderen en jongeren te bevorderen en struikelblokken weg te werken.

Sinds de eerste publicatie in 2000 verwierf de Index internationale bekendheid en intussen werd het instrument al vertaald in meer dan 30 talen.

De uitgewerkte materialen zijn in het Nederlands beschikbaar, o.a. voor het basis- en secundair onderwijs. De huidige vorm omvat dimensies en domeinen op het gebied van cultuur, beleid en praktijk. De index houdt ook een procesbegeleiding in. De index is initieel ontworpen voor lager- en secundair onderwijs. Uit ervaring blijkt dat de alle onderdelen inzetbaar zijn in het hoger onderwijs. De indicatoren en bijhorende vragen gebruiken soms specifieke terminologie uit het basis of secundair onderwijs, maar kunnen ruim worden geïnterpreteerd, in afwachting van een vertaling voor het hoger onderwijs.

Set of indicators for the conditions of inclusive education in Europe (European Agency for Development in Special Needs Education)

Dit instrument bevat indicatoren rond de voorwaarden die de ontwikkeling van inclusief onderwijs in Europa verhinderen of ondersteunen, op het vlak van regelgeving, participatie en financiering. Dit alles met een grote focus op het beleidsniveau. Beleidsmakers kunnen aan de hand van de indicatoren de ontwikkelingen opvolgen rond inclusief onderwijs op niveau van beleid en praktijk. Ten slotte is het mogelijk om via deze indicatoren een internationale vergelijking te maken met andere landen die participeren in het European Agency. Op die manier kunnen mensen ook leren van andere effectieve en succesvolle benaderingen van inclusief onderwijs.

Het instrument wordt momenteel uitgewerkt door experts uit 23 landen. Zodra deze indicatorenset voor publicatie vatbaar is wordt ze ook naar het Nederlands vertaald.

Andere

Er zijn verschillende instrumenten om inclusie op diverse echelons te meten. We volgen in het SIHO de evolutie van deze materialen op. Voor mensen met een ruime interesse in indicatoren, geven we nog een aantal extra voorbeelden mee:

- het 'Disability Rights in Education-Model' (Peters, Johnstone & Ferguson, 2005)

Dit instrument evalueert effectieve inclusieve onderwijspraktijken in de diepte. Het wil verder gaan dan de praktijk van het dagelijks lesgeven. Internationale gebruikersorganisaties gaven belangrijke input voor dit instrument ;

- de Code of practice for the Assurance of academic quality and standards in higher education (Quality Assurance Agency for Higher Education, 1999)

Dit document is een 'praktijk-code' voor de kwaliteitsgarantie van de leerkansen voor studenten met een functiebeperking in het hoger onderwijs. Het helpt onderwijsinstellingen om ervoor te zorgen dat studenten met een beperking vergelijkbare leermogelijkheden hebben als hun collega's ;

- Mainstreaming and sustaining widening participation (WP) in higher education institutions (HEIs) (Action on Acces ,2009)

Een reflectieve checklist wordt aangeboden met o.a. als doel om te bekijken wat nodig is om een sociaal inclusieve onderwijsinstelling te worden. Het instrument helpt hierbij ook prioriteiten te bepalen.

Mogelijke voor- en nadelen

Door het aanreiken van indicatoren komt het SIHO tegemoet aan de vraag van verschillende onderwijsinstellingen om zichzelf te kunnen evalueren op vlak van het werken met studenten met een functiebeperving. De onderwijsinstelling kan zichzelf situeren in het proces op weg naar inclusie. Op basis van de indicatoren kan men een keuze maken van aspecten waaraan men wil werken binnen de onderwijsinstelling. Het geeft het inspiratie om samen op weg te gaan naar de realisatie van inclusief hoger onderwijs.

Bovendien zijn we ervan overtuigd dat er nog andere opties zijn om indicatorensets aan te wenden. We denken bijvoorbeeld aan de mogelijkheid om onderwijsinstellingen extra financiering toe te kennen wanneer ze aantonen dat ze inspanningen doen om inclusief hoger onderwijs te realiseren, of reeds een grote mate van inclusie kunnen aantonen. Een financiering op instellingsniveau komt iedereen ten goede, ook studenten die niet registreerbaar zijn of die zich niet uiteten als student met een functiebeperving. Wanneer een onderwijsinstelling inclusief wil werken, wordt er ook gewerkt aan de cultuur, het beleid en de praktijk van de onderwijsinstelling. Dit past binnen de idee dat onderwijs dat rekening houdt met (verborgen) functiebepervingen, goed onderwijs is voor iedereen.

Het gebruik van een indicatoren mag dus niet 'op zich' bestaan. "Het mag geen afvinklijst zijn" (S. van de Velde, persoonlijke communicatie, 11 juni 2009). Daarnaast bestaat er ook de bezorgdheid dat je jezelf in indicatoren en categorieën kan vast rijden en niet meer met de werkelijkheid bezig bent (Allen, 2003).

Conclusie

In het werkjaar 2009-2010 zullen onderwijsinstellingen met ondersteuning van het SIHO en met behulp van indicatoren kunnen evalueren hoe ver ze staan op het vlak van inclusief hoger onderwijs. Hieraan kunnen acties worden gekoppeld. Ze kunnen kiezen om deze zelfevaluatie te doen aan de hand van de topics uit de informatieronde (SIHO, 2009) die eerder dit werkjaar plaats vond. Daarnaast kunnen hogescholen of universiteiten ook de keuze maken om een proces te doorlopen met behulp van een uitgewerkte indicatorenset. Elk van de toegelichte indicatorensets legt zijn eigen accenten. Elke instelling kan een keuze maken die meest aansluit bij zijn nood. Het SIHO kan een ondersteunende rol opnemen in dit proces.

Referenties

Action on Acces (2009). *Mainstreaming and sustaining widening participation (WP) in higher education institutions (HEIs)*.

Allen, J. (Ed.) (2003). *Inclusion, Participation and Democracy: What is the Purpose?* London: Kluwer Academic Publishers.

Booth, T. & Ainscow, M. (2009). *Index voor Inclusie. Werken aan leren en participeren op school*. Fontys Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg: Tilburg.

European Agency for Development in Special Needs Education (n.d.). *Development of a set of indicators for the conditions of inclusive education in Europe in the area of legislation, participation and financing*.

Peters, S., Johnstone, C. & Ferguson, P. (2005). A Disability Rights in Education Model for evaluating inclusive education. *International Journal of Inclusive Education*, 9, pp. 139-160.

Quality Assurance Agency for Higher Education (1999). *Code of practice for the Assurance of academic quality and standards in higher education*. Teruggevonden http://www.qaa.ac.uk/academicinfrastructure/codeOfPractice/section3/COP_disab.pdf, geraadpleegd op 28 juli 2009.

SIHO (2008). *Actieplan werkjaar 2008-2009*.

SIHO (2009). *Informatieronde. Diepgaande bevraging bij Vlaamse hogescholen en universiteiten*. Teruggevonden op <http://www.siho.be/files/Rapport%20informatieronde%20opgemaakt.pdf>, geraadpleegd op 27 juli 2009.

VEHHO (n.d.) *Vlakiho*. [powerpointpresentatie]